

ОДИН ІЗ ЕЛІТИ

Григорій САНЫЧ

ПИСЬМЕННИКА - «терориста» Андрія ПАНОВА спочатку засудили на 10 років, а потім... розстріляли

Батьківщиною Андрія Панова (часто йому приписували прізвище Панів) є Білопільщина, а точніше - с. Проруб, яке нині входить в межі міста. Вчився у земських школах сіл Ворожба і Коров'яківка (Рильський повіт Курської губернії). Згодом закінчив Курську вчительську семінарію і працював спостерігачем в Курській метеорологічній обсерваторії, вчителював у сільській та в залізничних школах на станціях Лиман та Ізюм Північно-Донецької залізниці.

Після здобуття освіти у Харківському інституті народної освіти працював у редакціях газети «Селянська правда», журналів «Сільськогосподарський пролетар», «Плуг», «Трактор», в кооперативному видавництві «Плужанин», потім - викладачем, науковим співробітником Інституту літератури ім. Шевченка. На той час припали і його перші літературні спроби. Свої вірші, новели, літературно-критичні статті друкував у газетах «Селянська правда», «Культура і побут», «Комуніст», журналах «Плуг», «Плужанин», «Сількор України» та ін.

«Терорист і ненависник вождів партії»

Андрій Панов був автором і низки навчальних посібників. Разом із колегами він підготував і видав чиганку для старших груп дитячих установ - «В боротьбі», де було зібрано найкращі твори українських письменників. Підготував також підручник для учнів п'ятого класу трудової школи «Робоча книжка з української мови та літератури», посібник для бібліотечки учня «Початок усіх початків. Будова і властивості матерії», «Світознавство».

За вірш «Дніпрелестан» на Андрія Панова було навішано яр-

ФОТО ІЗ АРХІВА

▲ МЕМОРИАЛ «САНДАРМОХ». Козацький хрест «Убієнним синам України» в Карелії

лики баптиста, дрібнобуржуазного інтелігента, міщанина. А після вбивства в Ленінграді Сергія Кірова Андрія звинуватили у причетності до терористичних груп, що «ставили за мету організацію замахів на керівників партії та уряду», і арештували вночі проти 6 грудня 1934 р.

Через 12 днів безперервних тортур наш земляк змушений був визнати приналежність до контрреволюційної організації, проте заперечував участь у підготовці терактів. Та під тиском військового прокурора Українського військового округу 19 січня 1935 р. визнав себе винним». Йому дали 10 років з конфіскацією майна (за статтею 54/8 та 11 КК УСРР). Покарання відбував у концтаборі СЛООН - на Соловецьких островах у Білому морі. Але на цьому його чорні дні не закінчилися: 9

жовтня 1937 р. «трійка» НКВС по Ленінградській області ухвалила рішення у сфабрикованій справі «на 134 особи українських буржуазних націоналістів». У списку був і Панов. Його разом з іншими ув'язненими українськими поетами та діячами культури, що перебували тоді в Соловецькій тюрмі особливого призначення, засудили до розстрілу. Підстава - довідка оперативної частини Соловецької тюрми: «залишаючись на попередніх контрреволюційних позиціях, продовжуючи контрреволюційно-розвідницьку шпигунську, терористичну діяльність, створили організацію «Всеукраїнський центральний блок»». Розстріляли Панова в урочищі Сандармох 3 листопада 1937 р.

Військова колегія Верховного Суду СРСР 1956 р. обидва вироки щодо Андрія Панова скасувала і справу припинила через відсутність складу злочину, реабілітувавши померлого.

На місці масових розстрілів у Карелії було створено меморіал «Сандармох», коштом світового українства збудовано гранітний

ДОСЬЄ

АНДРІЙ СТЕПАНОВИЧ ПАНОВ (літ. псевдоніми - А. Невіра, А. Селянин, та ін.). Народився 1899 р. в с. Проруб Харківської губернії в родині писаря. Літератор, викладач інституту народної освіти, співробітник Інституту ім. Тараса Шевченка, проживав у Харкові.

ХУДОЖНЮ літературну спадщину найяскравіше характеризують видані на другій половині 20-х років ліричні новели «Село» (1925), дитяча книжка «Як звірі хату будували», збірки поезії «Вечірні тіні» (1927) та «Безмеж» (1928), збірка оповідань «Христя» (1928).

ЗААРешТОВАНИЙ 1934 р. у справі «Боротьбиської контрреволюційної організації». Виїзна сесія Військової колегії Верховного суду СРСР дала йому вирок у вигляді позбавлення волі на 10 років, через два з половиною роки особливи «трійкою» НКВС 9 жовтня 1937 р. він засуджений до найвищої кари.

◀ ОДНА ІЗ СВІТЛИН. Фото з зображенням Андрія Панова збереглося дуже мало

пам'ятник - козацький хрест «Убієнним синам України».

Список Сандармоху

Це так званий список осіб, які були репресовані в Україні, а так само українців, які були репресовані за межами та відбували покарання в Соловках і були розстріляні 27 жовтня - 4 листопада 1937 р. в урочищі Сандармох поблизу робітничого селища Медвежа Гора (з 1938 р. - Медвежегорськ) у Карелії». Серед них - видатні майстри культури, державні діячі, священнослужителі з багатьох республік СРСР, розстріляні були згодом реабілітовані та визнані жертвами сталінського терору.

Частиною списку, складеного рядниками двотомного (доопрацьованого і доповненого) наукового збірника «Остання адреса: розстріли соловецьких ув'язнених з України у 1937-1938 роках» згодом було вміщено на сторінках газети «День». Окрім коротких біографічних даних, у списку вказано номери архівних справ багатьох згаданих у ньому осіб та архівних справ, з яких ці справи зберігаються.

Панов був відповідальним секретарем Спілки селянських письменників «Плуг», яка була ліквідована постановою ЦК ВКП(б)

